

Joulukuussa 2008 on kulunut seitsemäntoista vuotta Neuvostoliiton imperiumin hajoamisesta. Miksi Neuvostoliiton imperiumi hajosi? Tästä tietää ja kertoo Moskovassa julkaistussa kirjassa ”Imperiumin tuho” **Jegor Gaidar**.

Jegor Gaidar on syntynyt Moskovassa v.1956. Hänen isoisänsä oli Venäjän kansallissodan sankari ja lastenkirjailija. Isä amiraali, puolustusvoimien päälehdessä Krasnaja zvezdan (Punainen tähti) päätoimittaja. Jegor Gaidar opiskeli Moskovan yliopistossa. Hän oli vuosina 1987-1990 aikaislehden Kommunist toimittaja, lokakuusta 1991 vuoteen 1994 Venäjän federaation hallituksen varapuheenjohtaja ja ministeri.

Vuodesta 1993 hän oli taloustieteellisen tutkimuslaitoksen johtaja. Vuodesta 1994 vuoteen 2003 kansanedustaja. Ansioluettelosta voi jo päätellä, että kirjantekijä on asiantuntija - hänellä on ministerin ja tutkijan kokemus. Kirja on hyvin varustettu diagrammeilla, kuvilla ja aikatauluilla.

Kuten Jegor Gaidar itse sanoi, kirjan tehtävänä on selittää, millaisia virheitä Neuvostoliitto oli tehnyt ja tarkoituksena on poistaa kansalta illuusio Neuvostoliitosta. Tekijät, jotka vaikuttivat Neuvostoliiton tuhoutumiseen, hän ryhmitti seuraavasti: riippuvuus öljyn hinnasta, huono maatalous, puolustusteollisuuden ylläpitäminen ja vielä sisä- ja ulkopoliittisia syitä.

- Tämä kirja on valtiosta, jonka talous on riippuvainen öljystä. Että silloin kaikki oli hyvin, teollisuus toimi, kaupoissa oli leipää, elintarvikkeita”. ”Neuvostoliiton hajoamista kukaan ekonomisteista ei ennustanut. Oli illuusio, että Neuvostoliiton talous oli riippumaton. Todellisuudessa se oli tiukasti integroitu maailman talouteen ja oli riippuvainen. Ulkomailta Neuvostoliitto osti sitä, mitä ilman mitä ei voinut olla, viljaa, kirjoittaa Gaidar.

- Neuvostoliitto oli maailman suurin viljan ostaja. Tämä oli huonon maatalouden seurauksena. Neuvostoliiton maataloutta ryöstettiin 20-30 luvulla niin, että miljoonia kuoli nälkään. Sen jälkeen se ei täysin elpynyt. Maa unohti taidon kasvattaa leipää. Neuvostoliiton - ennen hajoamista - maatalouden työntekijän vuoden palkka oli kuin kuukauden palkka teollisuudessa.

Gaidarin mielestä Neuvostoliiton imperiumin hajoamisen päätekijänä oli öljy.

- Viljaa me ostimme öljyrahalla. **Breznevin** aikana me löysimme Länsi-Siperiasta suuria öljylähteitä. Öljyn hinta oli korkea ja myönteinen meille. Neuvostoliiton talous oli riippuvainen raaka-aineista. Me ajattelimme, että niin jatkuu kirjoittaa kirjassaan Jegor Gaidar.

- Sellaista isoa - kuin nyt - stabilisointirahastoa, valtiolla ei ollut. Me myytiin korkeilla hinnoilla öljyä ja ostimme viljaa.”

Kohtalokkaana virheenä Neuvostoliiton hajoamisessa oli öljyrahahan väärinkäyttö. Tekijä tästä kirjoittaa näin:

- Öljyrahaa me käytimme hullusti, emme luoneet riippumaton taloutta, vaan rahoitimme sotilasoperaatioita Afrikassa, Angolassa ja Mosambikissa, tunkeuduimme Afganistaniin. Afganistanin sodan rooli Neuvostoliiton hajoamisessa oli ratkaiseva. Afganistanin sodan seurauksena oli Saudi-Arabian pyyntö USA:lle puolustaa Neuvostoliittoa vastaan. USA: n ehto oli, että pudotetaan öljyn hintaa. Saudi-Arabia nosti jyrkästi öljyn tuotantoaan. Hinta putosivat kuusinkertaisesti. Neuvostoliiton talous romahti, koska se oli täydellisesti riippuvainen öljystä.

- Millaisia vaihtoehtoja valtiolla oli? Olisi pitänyt kieltäytyä viljan tuonnista? Tämä tarkoittaa, että leipää ja lihaa rupeamme syömään kaksi kertaa vähemmän toiseen maailmansotaan verrattuna. Tai sitten hinnat nostetaan viisi kertaa korkeammaksi. Tästä vaihtoehdosta voisi tulla vielä yksi vallankumous, samoin kun vuonna 1917.

- Oliko Neuvostoliitolla mahdollisuus välttää tuhoutumista? Supistaa puolustusteollisuustuotantoa. Vapautuneita resursseja, nikkeliä, titaania, terästä viedä maailman markkinoille ja näillä rahoilla ostaa viljaa. Sellaista vaihtoehtoa Jegor Gaidarin mielestä valtio ei voinut käyttää.

- Jos Mihail Gorbatchov valitsisi tämän vaihtoehdon, hänellä ei olisi mahdollisuutta päästä läpi NKP

Keskuskomitean seuraavissa vaaleissa. Täytyy sanoa, etteivät valtion johtajat ja kansa ymmärtäneet mitä tapahtui valtion taloudelle.

- Oli vielä yksi vaihtoehto, lopettaa tuki Neuvostoliiton satelliiteilta. Tällaista mahdollisuutta käsiteltiin, mutta Neuvostoliiton johtajat luopuivat tästä ajatuksesta. On mennyt sota Afganistanissa eikä Neuvostoliitolla ollut resursseja avata vielä yhtä rintamaa satelliittivaltioita vastaan, jos ne yrittävät irtautua. Neuvostoliitto jatkoi avun antamista, muuten imperiumi hajoaisi. Elintarvikkeita ja viljaa täytyi ostaa. Neuvostoliitto alkoi ottaa lainoja lännestä. Vuodesta 1985 lopetettiin myöntäminen. Neuvostoliiton johtajille tuli selväksi, että nyt ne voivat olla vain poliittisia lainoja.

Jos Neuvostoliitto haluaa lainoja, ei voi olla minkäänlaisia sotaretkiä Itä-Euroopan satelliittivaltioiden tukemiseksi. Heti, kun Puola ja Itä-Eurooppa huomaisivat, ettei Neuvostoliitto käytä sotavoimia, imperiumi alkaisi hajota.

Lännen lainaajat alkavat määrätä omia ehtoja Neuvostoliitolle. Esimerkiksi Neuvostoliitto alkoi käyttää sotavoimia itsenäistymisen estämiseksi Baltian tasavalloissa. Valtioiden johtajat saivat signaalin, että jos käytätte voimaa, 100 miljardin laina unohtaa.

Neuvostoliitto ei käytä asevoimia ja alkaa Baltian osavaltioiden itsenäistymiseen. Neuvostoliiton kohtalo on ratkennut. Valtiolla ei ole rahaa ostaa viljaa, lääkkeitä. Ei ole valuuttaa ostamaan ulkomailta varaosia öljytuotantoon. Öljyn tuotanto putoaa jyrkästi.

Vuonna 1991 valtion talous ja poliittinen tilanne oli katastrofaalinen. Elokuussa tapahtui vallankaappaus. Vallankaappauksen johtajat tiesivät valtion tilanteen, mutta ajattelivat, että se on Mihail Gorbachovin syy. Armeija kieltäytyi ampumasta omaa kansaa, vallankaappaus epäonnistui. Vaikka panssarivaunut tappaisivat ihmisiä, valuuttaa ei tulisi. Voi sanoa, että Neuvostoliiton imperiumin historia on päättynyt.

Vielä yksi asia, ydinaseiden rooli. Miten onnistui välttää sisällissota? Oli pelkoa siitä, että tapahtuu kuin Jugoslaviassa. Kaikki entisen Neuvostoliiton tasavaltioiden johtajat tiesivät, että jos tapahtuu raja-alueita, Neuvostoliiton tasavalloilla Venäjällä, Ukrainalla, Valko-Venäjällä ja Kazakstanilla oli ydinaseita. Taktisia ydinaseita oli jokaisessa sotilaspiirissä ympäri Neuvostoliittoa. Voi olettaa mitä tapahtuisi.

Boris Jeltsiniä syytetään kaikista virheistä, mutta hänellä ei ollut vaihtoehtoja. Budjettiin muodostui 20 miljardin aukko. Oli mieletön tilanne, Neuvostoliitossa oli 31500 ydinkärkeä eikä ollut tietoa, kuka niitä nyt hallitsee, kenelle ne kuuluvat.

Gaidarin mielestä oli mahdollisuus vielä viime hetkellä torjua Neuvostoliiton hajoaminen. Mutta Neuvostoliiton johtajien ideologinen typeryys, ihmisten epäaktiivisuus ja taloudelliset faktorit aiheuttivat imperiumin kuoleman.

Iouri Vangonen
Kotka